

13. Savchenko O. Ya. Dydaktyka pochatkovoї shkoly : pidruchnyk dlia studentiv pedahohichnykh fakultetiv. Kyiv : Abrys, 1997. S. 301.
14. Savchenko O. Ya. Dydaktyka pochatkovoї osvity: pidruchnyk. Kyiv : Hramota, 2012. 504 s.
15. Skatkin M. N. Problemy sovremennoj didaktiki. 2-e izd. Moskva : Pedagogika, 1984. 96 s. URL: http://pedlib.ru/Books/3/0167/3_0167-1.shtml (data zvernennya: 12.02.2019).
16. Sposoby intehratsii zmistu pochatkovoї osvity. URL: <http://ua-referat.com> (data zvernennia: 12.02.2019).
17. Sukhomlynskyi V. O. Sertse viddaiu ditiam. Vybrani tv. : u 5 t. Kyiv, 1977. T. 3. S.119.
18. Sukhomlynskyi V. O. Shkola i pryroda. Vybrani tvory v 5-ty t. T. 5. Statti. Kyiv, 1977. S. 536-551.
19. Shatalov V. F. Uchit vseh, uchit kazhdogo. Pedagogicheskij poisk / sost. I. N. Bazhenova. Moskva : Pedagogika, 1987. 544 s. URL: <http://pedagogic.ru/books/item/f00/s00/z0000039/st005.shtml> (data zvernennya: 14.02.2019).
20. Shatalov V. F. Yeksperiment prodolzhaetsya, 1989. URL: http://www.koob.ru/shatalov_viktor/experiment_prodolzaetsa (data zvernennya: 14.02.2019).

Коханко О. Г. Исторические аспекты развития интегрированного подхода в образовании.

Статья посвящена актуальной проблеме в образовании сегодня – внедрение интегрированного обучения в образовательный процесс учреждений общего среднего образования. Автором проанализирована психолого-педагогическая литература разных лет по истории развития проблемы интегрированного подхода в образовании. Предпринята попытка сравнительного анализа эффективности данного процесса в школах на разных исторических этапах. По мнению автора статьи, внедрение интегрированного подхода в образовании сегодня требует детального изучения положительных и отрицательных сторон данного явления не только в современных странах Западной Европы, но и с позиции анализа исторического прошлого. Любая реформа и, в частности внедрение интегрированного обучения, будет успешной только тогда, когда заранее спрогнозировать ее положительные последствия и сделать все возможное для избежания прошлых ошибок.

Ключевые слова: интеграция, интегрированный подход в образовании, интегрированное обучение, комплексное обучение, программы-комплексы.

Kohanko Oksana. Historical aspects of the development of the integrated approach in education.

The article highlights the topical issue of today's education – the implementation of the integrated approach in secondary education. A wide range of psychological and pedagogical literature on the development of the integrated approach in education has been analyzed. The comparative efficiency analysis of the implementation of this process in schools on different historical stages has been conducted. The author states that today the implementation of the integrated approach in education requires to be studied thoroughly taking into consideration both positive and negative features of this phenomenon not only in the aspect of modern Western European countries but also in their distant past. The integrated approach to learning has been in the focus of educators and scholars' attention since the 17th century. They reaffirmed that pupils had to get comprehensive and systematic knowledge aimed at getting life skills and future activity. The investigation shows that the integrated approach to school education was well-studied in the 20th century, although it was not done systematically enough. In Ukraine the first all-out attempts of the integrative approach were made through "complex education". Having brought no high results in education, it was stopped for many years and the subject-centered approach became guarantee of successful skills and knowledge in education. A new development stage of integrated education in Ukrainian school can be observed in 50-80 years due to intersubject links between lessons; and in 80-90 due to the actualization of intrasubject and intersubject integration (integrated lessons and integrated courses of studies). Every stage of integrated learning had its advantages and disadvantages. It is proved that any reform and the implementation of integrated learning in particular will be successful on the condition that all possible benefits are foreseen and everything is done to avoid past failures.

Keywords: integrated, integrated approach in education, integrated learning, complex education, program-complex.

УДК 374.7

Кучай Т. П.

**ОСВІТА ДОРΟΣЛИХ ЯК ПРІОРИТЕТ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ:
ДОСВІД СЛОВАЦЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ**

У статті розглянуто значущість освіти дорослих як пріоритету державної політики щодо формування конкурентних фахівців. Представлено досвід Словачької Республіки щодо розвитку освіти дорослих у контексті підвищення економічних показників країни у рейтингу світових держав. Окреслено перспективні напрями впровадження словачького позитивного досвіду освіти дорослих через адаптацію підготовки спеціалістів до новочасних умов ринку праці.

Ключові слова: освіта дорослих, конкурентний фахівець, ринок праці.

Освіта дорослих, в основі якої лежить принцип неперервності освіти, може стати у сучасних умовах трансформаційних змін в Україні потенційно сильним та дієвим інструментом реформ. Завдання підготовки кадрів, здатних здійснювати якісні зміни у державі, реалізується через систему освіти, і тому освіта дорослих робить акцент на випереджувальній підготовці людського капіталу суспільства. У цьому контексті досвід європейських країн потребує додаткового вивчення з метою формування перспективних напрямів розвитку освіти дорослих в Україні.

Словацька Республіка як країна-член Європейського Союзу має достатній досвід освітньої політики у галузі навчання дорослих через сформовану законодавчу базу, систему підготовки спеціалістів у галузі освіти дорослих, ефективних форм та методів формальної, неформальної та інформальної освіти дорослих.

Словацьчина ментально, культурно та географічно є подібною до України, ми маємо добросусідські відносини протягом тривалої історії прикордонного існування, тому досвід цієї європейської країни можна успішно імплементувати в практику освіти дорослих у нашій державі.

Останнім часом науковці частіше звертаються до важливості освіти дорослих як чинника соціальних змін та фактору економічного розвитку (А. Бронська, Г. Клімова, Л. Лук'янова, М. Мартинюк, Н. Ничкало, В. Огнев'юк, А. Прокопенко, Г. Стасюк, О. Тітар, Н. Шевченко, С. Шевцов, А. Яковлев та ін.). Учені одностайні у поглядах на те, що освіта дорослих не лише впливає на формування іміджу країни на міжнародній арені, а й створює передумови для її сталого економічного розвитку. У зв'язку з цим виникає необхідність у вивченні досвіду зарубіжних країн стосовно до формування пріоритетності державної політики щодо освіти дорослих.

Мета статті полягає у презентації досвіду Словацької Республіки щодо формування визначальної ролі освіти дорослих в економічному розвитку країни.

Інтерес до словацького досвіду освіти дорослих викликаний стрімким розвитком економіки країни, її виходом на лідерські позиції серед західноєвропейських країн. Аналіз темпів розвитку Словацьчини з початку ХХ століття показав, що уряду Республіки вдалося реалізувати ряд структурних реформ, які дозволили залучити іноземні інвестиції, а також досягти важливих цілей – членства в ЄС і впровадження євро.

Основою словацької економіки на сьогодні є автомобільна промисловість. За даними Словацької асоціації автомобільної промисловості, 2018 року було вироблено більше 1 080 000 автомобілів. Частка автомобільного виробництва в загальному обсязі промислового виробництва досягла 46,8%, автомобільна промисловість загалом – 35% промислового експорту Словацьчини. Останні п'ять років СР лідирує у світовому рейтингу за кількістю вироблених автомобілів на 1000 жителів, зокрема у 2018 році це 198 автомобілів. Також спостерігається швидкий розвиток електротехнічної промисловості, інформаційно-комунікаційних послуг і центрів обслуговування [4].

Однією зі складових економіки є людські ресурси, і через це зміни в економічній галузі пов'язані зі змінами людського потенціалу. Для впровадження сучасних технологій потрібні кваліфіковані робітники, чітко вибудована кадрова політика організації, тому головним суб'єктом розвитку економіки є система підготовки кадрів. Постійна зміна умов функціонування виробництва, впровадження інноваційних технологій передбачає безперервне навчання кадрів. У свою чергу підвищення рівня підготовки кадрів сприятиме покращенню якості продукції, виникненню нових технологій і розвитку підприємства.

Дефіцит співробітників, низький рівень їхнього професіоналізму призводить до низької продуктивності праці, аварійності, травматизму, прогонистих витрат організації та появи неякісної продукції. Водночас із підвищенням складності виробничих процесів зростає і необхідний рівень навичок персоналу. З'являються нові види професійної діяльності, і людині протягом трудового життя доводиться навчатися цьому або отримувати нову кваліфікацію. Виникає виразиста затребуваність в освіті дорослих як інструменту посилення конкурентоспроможності фахівця на ринку праці.

Обговорюючи цю проблему під час міжнародної конференції у Прешовському університеті у Прешові (Словацька Республіка, вересень 2019 року), учасники зійшлися на позиції, що соціальні трансформації середини ХХ століття в Європі розширили сферу освіти дорослих, яка вже вийшла за межі професійної сфери, і набуває соціалізуючого значення у різних сферах життєдіяльності особистості.

У матеріалах Ради Європи щодо культурного співробітництва, міститься ключова ідея, що освіта дорослих повинна не просто сприяти адаптації до змінних умов, а повинна стати пріоритетом внутрішньої політики країни щодо формування соціально активної особистості, здатної долати виклики сьогодення [2].

Словацьчина у цьому плані є показовою для України, забезпечивши на рівні держави підтримку та повне сприяння системі освіти дорослих від прийняття Закону “Про освіту протягом життя” до визнання результатів неформальної освіти як форми підвищення кваліфікації фахівця. Визначальними в цьому процесі стали практико-орієнтована спрямованість досліджень у галузі освіти дорослих, розробка прогнозів та аналіз детермінантних змін у соціально-економічних та соціально-культурних сферах суспільства із середини ХХ століття. У результаті виявлено чутну невідповідність між кваліфікацією дорослих та потребами ринку праці, що призводить до швидкого старіння знань. Підготовка, перепідготовка, оновлення знань та умінь стають ключовою потребою конкурентоспроможності дорослого, суспільства та держави у цілому. Звідси бере початок соціально-орієнтована політика Словацької Республіки щодо підготовки конкурентного фахівця та відповідності його підготовки запитам ринку праці.

Першим, що було зроблено у цьому напрямку, – проведено аналіз сучасних спеціальностей, за якими велася підготовка спеціалістів у закладах вищої освіти, на їх відповідність потребам економіки. Встановлено, що 30% з них не користуються попитом серед споживачів освітніх послуг, тому потребують змін та удосконалень відповідно до нових суспільних умов. У результаті виникають такі напрями підготовки спеціалістів як “Альтернативні джерела енергії”, “Автомобільна промисловість”, “Промислова діджиталізація”, “Освіта дорослих” та ін., які виходять на ринок праці конкурентними, і найголовніше – затребуваними фахівцями.

Окрім вищезазначеного, Словацьчина формує міцну державну підтримку освіти дорослих на усіх рівнях. Створюються урядові програми політики у сферах освіти та культури, в яких основну увагу зосереджено на зростанні рівня та якості освіти громадян, зокрема зроблено акцент на молодь. Уряд усвідомлює, що конкурентоспроможність Словацької Республіки залежить від конкурентоспроможності людей, які живуть на її території, від їх освіченості, кваліфікованості, творчості. Уряд поставив мету розробити неперервну систему освіти, яка містить перехід від дошкільної освіти до навчання протягом усього життя. У рамках економічної політики Уряд розробив окрему програму цільової підтримки навчання протягом усього життя для підвищення людського та соціального капіталу на рівні підприємств, особливо у сфері малого і середнього підприємництва. Пріоритетним визнається неперервне підвищення кваліфікації громадян.

У цьому контексті досвід Словацької Республіки для України видається нам зразковим. За кількісними показниками більшість освітніх послуг в нашій країні є досить доступними, проте рівень їхньої якості не завжди відповідає вимогам ринку праці, й тому питання, пов’язані з вирішенням цього протиріччя, є актуальними як на рівні держави, так і на рівні кожного окремого закладу освіти [1]. Для забезпечення високих показників конкурентоспроможності країни виключне значення набуває освіта дорослих, оскільки вона створює можливість набуття додаткових конкурентних переваг через активізацію інноваційних процесів, забезпечує працівникам можливість регулярно покращувати свої навички під час роботи з мінливими виробничими системами. В Україні є чимало законодавчих напрацювань, зокрема прийняття Закону “Про фахову передвищу освіту”, “Про вищу освіту” та інших нормативно-правових актів, прийнятих відповідно до них. Розроблена національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012–2021 рр., зокрема законодавчо визначено, що “освіта дорослих, що є складовою освіти впродовж життя, спрямована на реалізацію права кожної повнолітньої особи на безперервне навчання з урахуванням її особистісних потреб, пріоритетів суспільного розвитку та потреб економіки” [1].

Активною складовою до проблеми освіти дорослих в Україні, на нашу думку, є підписання Угоди про асоціацію з ЄС, що відкрило для нашої держави простір до потужного розвитку можливостей та освіти дорослих. Це підтверджується ст. 433 Угоди: “Сторони вивчають можливості розвитку співробітництва в інших сферах, зокрема у сфері середньої освіти, дистанційного навчання та освіти протягом життя” [5]. Тому виникає нагальна потреба у прийнятті Закону “Про освіту дорослих” та Концепції розвитку освіти дорослих в Україні, що уможливило налагодження співпраці між усіма провайдерми освітніх послуг для дорослих та приведе у відповідність підготовку фахівців з потребами ринку праці.

Висновок. Аналіз досвіду Словацької Республіки щодо розвитку освіти дорослих виявив її обумовленість суспільними запитами та потребою ринкового конкурентного середовища. Успіх країни на світовій арені доводить, що вирішальну роль у цьому процесі належить освіті дорослих. Формування конкурентного фахівця засобами освіти дорослих сприяє інвестиціям, підвищує виробничу спроможність та втілення нових технологій.

Освічені люди активніше оволодівають новими знаннями і навичками, швидше адаптуються до вимог інноваційного середовища та енергійніше вступають у соціальну взаємодію.

Огляд словацького досвіду освіти дорослих дозволяє зробити висновок щодо необхідності суттєвого перегляду напрямів підготовки фахівців в Україні: першорядним має стати аналіз затребуваності спеціальностей, які існують на ринку праці, та формування на його основі переліку перспективних професій. Тому до перспектив подальших досліджень відносимо підготовку спеціалістів у галузі освіти дорослих як одного з напрямів упровадження досвіду Словаччину у вітчизняну практику підготовки педагогічного персоналу.

Використана література:

1. Закон України “Про професійний розвиток працівників” Документ 4312-VI, чинний, поточна редакція – Редакція від 04.11.2018, підстава – 2581-VIII.
2. Огнев’юк В. Освіта в системі цінностей сталого людського розвитку (світоглядно-методологічний аспект): дис. ... д-ра філос. наук: 09.00.03; Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ, 2003. 412 арк.
3. Освіта дорослих як фактор соціалізації і соціального захисту в сучасному суспільстві: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. 29-30 берез. 2010 р., м. Черкаси / Ін-т пед. освіти і освіти дорослих АПН України [та ін.] ; ред. кол. Кузьмінський А. І. [та ін.], Черкаси: [б. в.], 2010. 360 с.
4. Педагогічна освіта і освіта дорослих: європейський вимір. АПН України, Ін-т пед. освіти і освіти дорослих; упоряд. Л. О. Хомич, Л. Ю. Султанова. Київ; Хмельницький: [б.в.], 2008. 530 с.
5. Почему именно Словакия [online]. URL: <http://www.sario.sk/sites/default/files/data/sario-why-slovakia-2018-01-10-RUS.pdf>.
6. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом. Документ 984_011, поточна редакція – Редакція від 30.11.2015, підстава – v2980321-15. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011

References:

1. Zakon Ukrainy “Pro profesiyniy rozvytok pratsivnykiv” Dokument 4312-VI, chynnyi, potochna redaktsiia – Redaktsiia vid 04.11.2018, pidstava – 2581-VIII.
2. Ohneviuk V. Osvita v systemi tsinnostei staloho liudskoho rozvytku (svitohliadno-metodolohichniy aspekt) : dys. ... d-ra filoz. nauk : 09.00.03; Kyivskiy natsionalnyi un-t im. Tarasa Shevchenka. Kyiv, 2003. 412 ark.
3. Osvita doroslykh yak faktor sotsializatsii i sotsialnoho zakhystu v suchasnomu suspilstvi : materialy Mizhnar. nauk.-prakt. konf. 29-30 berez. 2010 r., m. Cherkasy / In-t ped. osvity i osvity doroslykh APN Ukrainy [ta in.] ; red. kol. Kuzminskiy A. I. [ta in.], Cherkasy : [b. v.], 2010. 360 s.
4. Pedagogichna osvita i osvita doroslykh: yevropeyskiy vymir. APN Ukrainy, In-t ped. osvity i osvity doroslykh ; uporiad. L. O. Khomych, L. Yu. Sultanova. Kyiv ; Khmelnytskyi : [b.v.], 2008. 530 s.
5. Pochemu imenno Slovakiya [online]. URL: <http://www.sario.sk/sites/default/files/data/sario-why-slovakia-2018-01-10-RUS.pdf>.
6. Uhoda pro asotsiatsiiu mizh Ukrainoiu, z odniiei storony, ta Yevropeyskym Soiuzom. Dokument 984_011, potochna redaktsiia – Redaktsiia vid 30.11.2015, pidstava – v2980321-15. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011

Кучай Т. П. Образование взрослых как приоритет политики государства: опыт словацкой республики.

В статье рассмотрена значимость образования взрослых как приоритета государственной политики по формированию конкурентных специалистов. Представлен опыт Словацкой Республики по развитию образования взрослых в контексте повышения экономических показателей страны в рейтинге мировых держав. Определены перспективные направления внедрения словацкого положительного опыта образования взрослых через адаптацию подготовки специалистов к современным условиям рынка труда.

Ключевые слова: образование взрослых, конкурентный специалист, рынок труда.

Kuchai T. P. Adult education as a priority of politics of the state: the experience of the slovak republic.

The article considers the importance of adult education as a priority of state policy towards the formation of competitive specialists. The experience of the Slovak Republic on the development of adult education in the context of improving the country's economic performance in the world ranking is presented. The perspective directions of introduction of the Slovak positive experience of adult education through adaptation of training of specialists to the modern conditions of the labor market are outlined.

Keywords: adult education, competitive specialist, labor market.